

INTER-ANTIQUARIAAT
Mefferdt & De Jonge

Deze catalogus is verschenen ter gelegenheid van Kunst aan het Hof in het Hof van Saksen in Nootgedacht (nabij Assen), 2 t/m 6 april 2025.

KUNST AAN HET HOF

Inter-Antiquariaat Mefferdt & De Jonge
Bernard Zweerskade 18
1077 TZ Amsterdam
M: +31-(0)6 - 53 73 74 22
E: info@inter-antiquariaat.nl

www.inter-antiquariaat.nl

[instagram.com/MefferdtDeJonge](https://www.instagram.com/MefferdtDeJonge)

De uit het Ottomaanse Rijk afkomstige tulp werd in de 16de eeuw geïntroduceerd in Europa. Via een Oostenrijkse ambassadeur en de Vlaamse geleerde en botanicus Carolus Clusius maakten de Nederlanden kennis met de tulp. De eerste bollen werden in de kruidentuin van Clusius in de Hortus Botanicus van de Universiteit van Leiden geplant en doorgekweekt. Bewust van de kostbaarheid van de tulpenbollen, was de botanicus uiterst zuinig op zijn bollen. Hij deelde zijn kennis met niemand en verkocht zijn tulpen ook niet. Dit maakte anderen niet minder nieuwsgierig en het duurde niet lang of er werden tulpenbollen uit Clusius' tuin gestolen en verspreid.

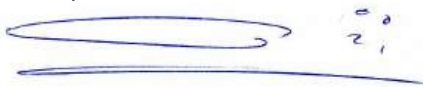
De immense populariteit van de tulp nam in de jaren dertig van de zeventiende eeuw exorbitante vormen aan. In de jaren 1636 en 1637 hield een ware tulpengekte heel Nederland in haar greep. De bloem was niet alleen wetenschappelijk, maar ook financieel bijzonder interessant. De tulp werd een luxeproduct en statussymbool waar Nederlanders veel voor over hadden. Gigantische bedragen werden uitgegeven, soms maar voor een enkele bloem. Handelaren dreven de prijs steeds verder op, zodat een tulpenbol op een gegeven moment evenveel kostte als een grachtenpand in Amsterdam.

Na de ongekende tulpenhandel van de 17e eeuw, was in het begin van de 18e eeuw de tulp een gevestigde en gewaardeerde bloem. Hoewel de speculatieve bubbel was geknapt, behield Nederland (tot op de dag van vandaag) een toppositie in de wereld van de tulpen teelt. Dit was mede het gevolg van de in de Gouden Eeuw verworven rijkdom, gecombineerd met de bijzondere bodemgesteldheid in de Duin- en Bollenstreek rond Haarlem en de handelsgeest van de Hollanders.

Om z'n status en de bijbehorende bewondering die de tulp genoot, werd hij door schilders en botanische illustratoren nauwgezet afgebeeld op schilderijen, tekeningen, in tulpenalbums en florilegia.

Het is ons gelukt maar liefst 57 prenten en tekeningen van deze bijzondere bloem te verzamelen.

Kom kijken!

Robert-Jan de Jonge

"The Changeable Tulip; The Golden Tulip; The Bleeding Tulip; The Pearl Crimson Tulip; The Auriflame or Gold and Scarlet Tulip; The White & Purple Tulip" – kopergravure uit een van de mooiste boeken over bloementuinen *"Eden: or, a complete body of Gardening. Containing plain and familiar directions for raising the several useful products of a garden. Together with the culture of all kinds of Flowers, according to the methods of the English, French and Dutch Florists"*, uitgegeven door **Sir John Hill** te Londen **1756-57**. Later met de hand gekleurd. Afm (plaatrand) 37,5 x 23 cm.

John Hill (1714? - 1775) was een harde werker, vol energie en een kundig vakman. Hij was echter ook verwaand, excentriek en zelf ingenomen: eigenschappen niet erg bevorderlijk voor zijn populariteit. Op zoek naar rijkdom en erkenning had hij verschillende valse starts die hem leidden langs een flink aantal beroepen: apotheker, botanicus, acteur, tuinman (hij zou hebben geholpen bij de aanleg van Royal Botanic Gardens in Kew en was tuinman op Kensington Palace), maar bovenal was hij productief auteur op verlei gebied (de lijst van titels op zijn naam in de Oxford Dictionary of National Biography beslaat vijf en een half kolommen).

Deze gravure met de tulpen uit Hill's *Eden*, is gemaakt naar ontwerp van de Nederlandse bloemenschilder Jan van Huysum.

“Tulipa flore vario” en *“Tulipa Persica”* | *“Tulipa serotina major polyanthos, rubra vel lutea”* | *“Tulipa flore vario”* | *“Tulipa lutea odorata Bononiensis praecox”*, *Oost-Indische kers* en *jasmijn* – kopergravures vervaardigd in 1611 door **Johann Theodor de Bry** en uitgegeven door **Matthäus Merian** in 1641 als deel van diens *“Florilegium renovatum et auctum”*. Later met de hand gekleurd. Afm. (plaatafdruk): 25 x 16 cm.

Johann Theodor de Bry (1561-1623) was het meest vooraanstaande lid van een familie van graveurs-uitgevers. De familie De Bry woonde in Frankfurt waar destijds veel geïllustreerde boeken werden gedrukt. In 1611 vervaardigde De Bry het *“Florilegium Novum”* een prachtig botanisch werk, dat met zijn fraai gegraveerde platen behoorde tot de beroemdste bloemenboeken van die periode.

Als reactie op het grote succes van het werk werd in 1641 een uitgebreide editie uitgegeven door Matthäus Merian de Oude (1593-1650): Het *“Florilegium renovatum et auctum...”* – “een vernieuwde en uitgebreide bloemlezing van diverse en uiterst zeldzame zaden, bloemen en planten, die worden geroemd om hun schoonheid, geur, nut, verscheidenheid en onderscheidende kenmerken. Niet alleen die welke hier bij ons bekend zijn, maar ook die welke onbekend waren voor de oudheid en de oude wereld, en die de vruchtbare aarde voortbrengt. Prachtige illustraties, met de grootste zorg naar het leven weergegeven, voorzien van hun eigen, ware en authentieke namen.”

Matthäus Merian was een uitzonderlijk getalenteerde Zwitserse graveur die in verschillende steden in Frankrijk werkte voordat hij zich in Frankfurt vestigde om voor de De Bry's te werken. Merian trouwde met de dochter van Johann Theodor de Bry en nam na het overlijden van zijn schoonvader in 1623 diens uitgeverij over. Matthäus Merian was de vader van Maria Sybilla Merian, zelf ook een beroemde natuuronderzoeker en botanisch kunstenaar.

2

3

4

5

Tulpportretten—aquarellen van de hand van 'De Tulpenschilder'. Vervaardigd **begin 18de eeuw**. Afm. (papiergrootte): van ca. 25 x 10 cm (smalste) tot 30 x 20 cm (breedste).

We zien hier een zogeheten 'gebroken' tulp met een uniek patroon op de bloemblaadjes, dat lijkt op vlammen, strepen of bonte kleuren. Gebroken tulpen werden in de Nederlandse Gouden Eeuw boven alle andere tulpen gewaardeerd. In de 17e eeuw stegende prijzen voor tulpenbollen tot extreme hoogten. In januari/februari 1637 werden er voor tulpenbollen bedragen geboden van duizenden guldens, meer dan tien keer het jaarsalaris van een ervaren ambachtsman. Er werd gespeculeerd in opties op tulpen, die op dat moment nog in de grond zaten.

Omdat de bloeitijd van tulpen in het voorjaar slechts enkele weken bedroeg, lieten tulpenbollen-handelaren vanaf eind 16e eeuw tekeningen van hun tulpen maken. Daarmee kon worden getoond hoe fraai de bollen opkwamen.

Inmiddels weten we dat gebroken tulpen waren ziek waren. Het typische gevlamde kleurpatroon was ontstaan door een mozaïekvirus (ontdekt in 1928).

Het papier van de aquarellen in deze serie is gedateerd rond 1700. Er zijn maar weinig tulpenschilders aan het begin van de 18e eeuw. Er blijft twijfel over wie 'De Tulpenschilder' was, maar er is een goede kans dat deze tulpen gemaakt zijn door Maria Sybilla Merian (1647-1717). Maria Sybilla Merian was een insecten- en bloemenschilderes en natuuronderzoekster die planten en insecten bestudeerde en daar gedetailleerde tekeningen van vervaardigde. In 1700-1701 had ze een studiereis naar Suriname ondernomen waarvan ze ziek naar Amsterdam terugkeerde. Ze moest in haar levensonderhoud voorzien. Dat zou ze gedaan kunnen hebben door het schilderen van tulpen zoals deze. Ze waren bedoeld voor een kunstboek, een soort catalogus waarin een veelheid van bestaande tulpensoorten waren bijeengebonden.

Bij het schilderen is ze waarschijnlijk geassisteerd door leerlingen (zoals dat vaker gebeurde), misschien haar dochters. De bloemblaadjes zijn geschilderd door de meester, de bladeren aan de stengel zijn van een iets mindere hand.

De aquarellen werden eerder door Dr. Sam Segal toegeschreven aan Anthony Claesz I (1592 - ca. 1635).

7

8

9

10

11

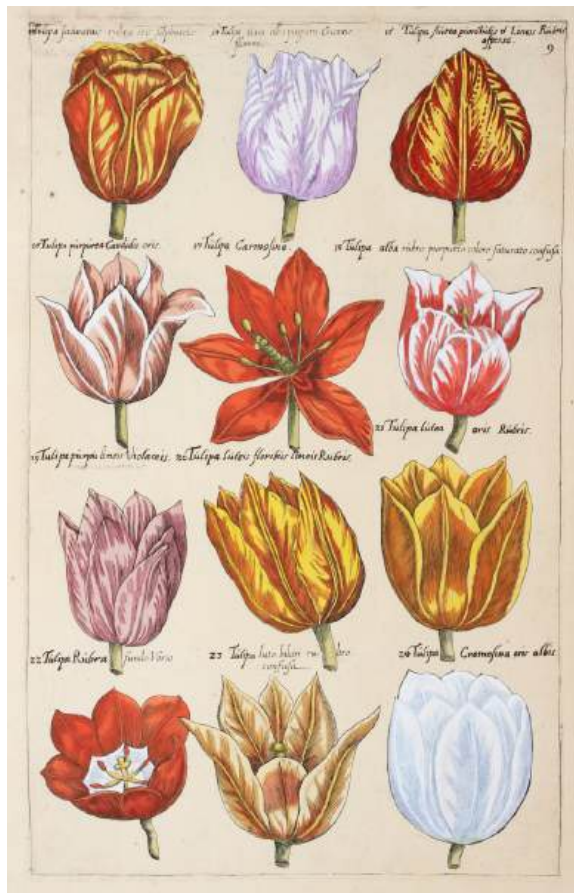

12

Tulipae Variegatae [veelkleurige tulpen] — kopergravures uit het "*Florilegium Amplissimum et Selectissimum*" vervaardigd in 1612 door **Emanuel Sweerts**, later met de hand gekleurd. Afm. (plaatafdruk): ca. 34 x 21 cm.

Emanuel Sweerts (1552-1612) was een Amsterdamse bloemenkweker die handig inspeelde op de grote vraag naar bijzondere planten in de zeventiende eeuw. In 1612 publiceerde hij op verzoek van keizer Rudolf II van het Heilige Roomse Rijk een geïllustreerde catalogus met alle planten die hij kon leveren: het "*Florilegium Amplissimum et Selectissimum*" "waarin niet alleen verschillende soorten van de meest voortreffelijke en nooit eerder getoonde bloemen worden gepresenteerd, maar ook talrijke zeldzame exemplaren." Daar waren ook tientallen tulpenvariëteiten bij, zoals afgebeeld op deze gravures.

Zijn fraai afgebeelde bollen spraken tot de verbeelding en de zes edities die van zijn boek tussen 1612 en 1647 in Frankfurt en Amsterdam verschenen, droegen sterk bij aan de populariteit, die zou onttaarden in de befaamde tulpomanie. De "*zeer uitgebreide en meest uitgelezen bloemlezing*" van Sweerts markeert het begin van een professionalisering van de bloementeel in Nederland.

13

14

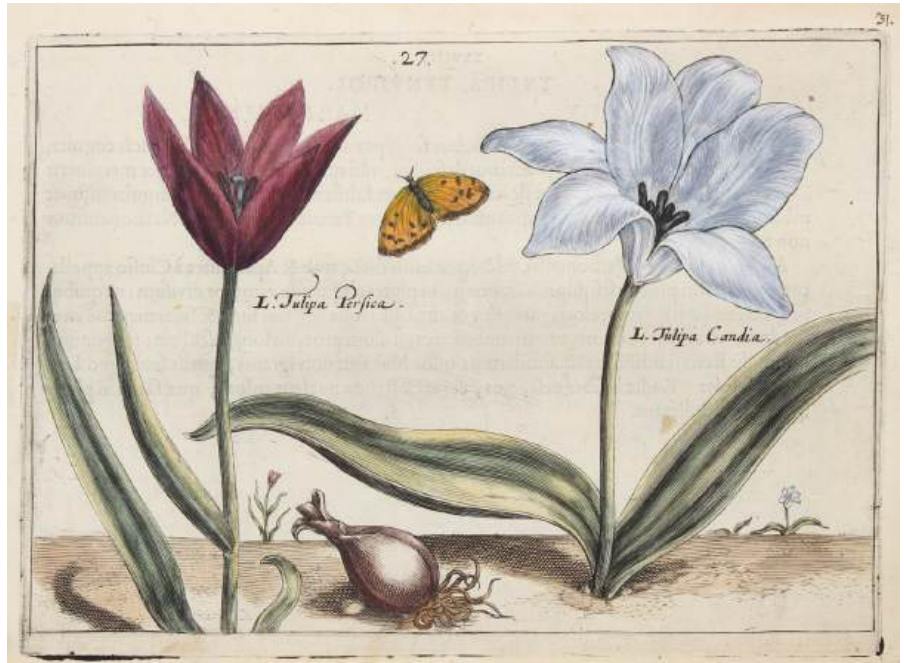
"Tulipa Praecox flore purpureo", *"Tulipa Praecox flore albo"* en *"Tulipa praecox wolfswinckel flor: purp: et marg: albo."* | *"Tulipa Persica"* en *"Tulipa Candia"* | *"Tulipa pumilus"* en *"Tulipa Bononiensis"* | *"Tulipa Ducis"*, *"Tulipa lutea"* en *"Tulipa alba et rosea col: mixta."* | *"Tulipa cinnab. et alb. Flamm"* en *"Tulipa Sanguin"* | *"Tulipa Honnesti"*, *"Tulipa Nivea"* en *"Tulipa alba"* – kopergravures vervaardigd door **Crispijn van de Passe II** en uitgegeven te Arnhem door **Johannes Janssonius** in 1617. Later met de hand gekleurd. Afm. (plaatdruk): ca. 22 x 14 cm.

In de eerste helft van de 17de eeuw woedde in Europa een ware 'tulpenmanie'. Bol- en knolgewassen waren in de mode en uitgevers publiceerden hierover tal van boekwerken met al dan niet natuurgetrouwe afbeeldingen. Eén van de bekendste is de *"Hortus Floridus"*, die in de Nederlandstalige uitgave verkocht werd als *"Den Blom-hof, inhoudende de rare oft ongemeene blommen die op ten tegenwoordighen tijdt by lief-hebbers in estimatie ghehouden werden: ghedeelt naer de vier deelen des jaers"*.

Algemeen wordt het boek als een meesterwerk bestempeld. De samensteller van de *"Hortus Floridus"*, Crispijn van de Passe jr. (1589-1670), stamde uit een geslacht van bekende tekenaars en graveurs. Het grootste deel van de kopergravures tekende en graveerde hij zelf; daarnaast leverden zijn vader Crispijn sr. (ca. 1565-1637) en zijn broers Simon (1595-1647) en Willem (1598-ca. 1637) een belangrijke bijdrage.

Dankzij Crispijn van de Passes graveertalent neemt de *"Hortus Floridus"* een belangrijke plaats in binnen de botanische iconografie. Ten opzichte van het tot eind 16e-eeuw gangbare houtsnede-procedé, bood de koperdiepdruk de kans om planten en bloemen niet alleen accuraat weer te geven, maar ook op een artistieke, picturale manier. Van de Passe heeft die kans met beide handen aangegrepen en een kwalitatief hoogstaande publicatie vervaardigd. Van een puur wetenschappelijke verhandeling is echter geen sprake. Het werk van Van de Passe genoot grote bekendheid, ook in het buitenland. Meerdere malen verschenen navolgingen en kopieën. De *"Hortus Floridus"* heeft maar liefst drie eeuwen lang gefunctioneerd als inspiratiebron voor tuinliefhebbers.

17

18

19

20

“Semper Augustus” | *“Grebber”* – tekeningen met pen en gouache vervaardigd rond **1645** door **Pieter Holsteyn II**. Afm. (papier): ca. 32 x 21 cm.

Onder alle tulpen in de geschiedenis is er geen zo beroemd als de *Semper Augustus*. Deze opvallende ‘gebroken’ tulp, met zijn diepe karmozijnrode vlammen tegen een melkachtig witte basis, werd de meest begeerde bloem van zijn tijd en zou tijdens de Tulpenmanie voor meer dan de prijs van een huis zijn verkocht.

Het lijkt misschien vreemd om een enkele bloem als de beroemdste te bestempelen, vooral omdat schoonheid subjectief is. Toch heeft de *Semper Augustus* die titel verdiend door zijn ongeëvenaarde zeldzaamheid en fraaie uiterlijk, waardoor hij eeuwenlang bewonderd werd als de “Koning der Tulpen.”

Het verhaal van de *Semper Augustus* speelt zich af in de vroege 17e eeuw, tijdens de Nederlandse Gouden Eeuw. Met hun herwonnen onafhankelijkheid, groeiende handelsnetwerken en ongekende welvaart, zochten Nederlandse kooplieden manieren om hun rijkdom te tonen zonder protestantse deugden zoals bescheidenheid te schenden. Tulpen, met hun elegante en ordelijke bloemen, boden de perfecte balans tussen verfijning en ingetogenheid.

Naarmate tulpen populairder werden, gingen kopers op zoek naar de zeldzaamste en mooiste varianten. ‘Gebroken’ tulpen, die complexe vlamachtige patronen in contrasterende kleuren vertoonden, werden het meest begeerd. Destijds wist niemand wat deze unieke kleurbreuken veroorzaakte, waardoor kwekers moesten vertrouwen op geluk om zo’n bijzondere tulp te verkrijgen.

De *Semper Augustus* ontstond waarschijnlijk op deze manier, als een gelukkige vondst van een kweker. Hoewel de identiteit van deze eerste kweker onbekend is, is de invloed van zijn bloem onmiskenbaar.

Zelfs onder de gebroken tulpen viel de *Semper Augustus* op. De dikte van de lijnen en de scherpe contrasten trokken de aandacht van iedereen die ernaar keek. Vastgelegd in stillevens door meesterschilders en opgenomen in botanische catalogi met de nieuwste druktechnologieën, werd deze schitterende bloem wereldwijd bekend.

Schaarste verhoogde de aantrekkingskracht en speculatieve handel dreef de prijs op tot exorbitante hoogte. De *Semper Augustus* werd als de ultieme tulp beschouwd.

Na het ineensstorten van de Tulpenmanie verdwijnt de *Semper Augustus* langzaam uit de geschiedenis. Hoewel kwekers waarschijnlijk probeerden de tulp te blijven vermeerderen en verkopen, was hun werk uiteindelijk tevergeefs. In de jaren 1920 ontdekten onderzoekers dat de pracht van gebroken tulpen tegelijkertijd hun vloek was: een virus, tegenwoordig bekend als het Tulpenmozaïekvirus (TBV). Dit virus veroorzaakte de prachtige kleurpatronen, maar verzwakte ook de bol en zijn nakomelingen. Met elke nieuwe generatie takelde de bol verder af, totdat hij op een dag te zwak werd om te bloeien en de genetische lijn uitstierf.

Vandaag de dag bestaat de *Semper Augustus* alleen nog als afbeelding en in historische verslagen. Ooit de meest gewilde bloem ter wereld, verdween geruisloos en liet een legende achter. Een herinnering aan de vergankelijkheid van schoonheid en de gevaren van speculatie.

PIETER HOLSTEYN II – CA. 1645

21

22

Tulipae Variegatae [veelkleurige tulpen] - kopergravures vervaardigd door **Emmanuel Sweerts** en uitgegeven door **Daniel Rabel** te Parijs **1622-1633** als onderdeel van het "*Theatrum Florae*", later met de hand gekleurd. Afm.: 34,5 x 25 cm.

Daniel Rabel (1578-1637) was eerst werkzaam als portretschilder voor Maria de' Medicis, de tweede echtgenote van Hendrik IV van Frankrijk. In 1612 werd hij de officiële kunstenaar van de hertog van Nevers. Rond 1631 werd hij benoemd tot officiële kunstenaar van Gaston van Orléans, de derde zoon van Hendrik IV.

Het "*Theatrum Florae*" werd oorspronkelijk uitgegeven in Parijs in 1622 (met latere edities in 1627 en 1633) en was een verzameling botanische illustraties van 69 van de meest decoratieve bloemen die beschikbaar waren voor 17e-eeuwse tuiniers. Rabel had de opdracht gekregen van Gaston van Orléans om ze schilderen. Het is (zoals vermeld in het voorwoord van deel I) "*...une tres-jolie collection...qui ont été dessinées & gravées d'après nature*" [...een zeer mooie verzameling... getekend en gegraveerd naar de natuur]. Andere kunstenaars voegden later hun werk toe, met name Nicolas Robert (1614-1685). Er is enige twijfel onder academici of Rabel de oorspronkelijke 69 platen heeft gegraveerd, aangezien geen ervan is gesigneerd en zijn naam alleen op de titelpagina van de derde editie staat. Tegen het einde van de 18e eeuw werd algemeen aangenomen dat ze door door Nederlander Emmanuel Sweerts waren gemaakt.

23

24

Anjer, tulp en lelie | Lelie, iris en tulp – etsen uitgegeven door **Justus Danckerts** rond **1680** als deel van een serie van 12 losse prenten van bloemen. Later met de hand gekleurd. Afm. (plaatafdruk) 18,6 x 13,5 cm.

De familie Danckerts was een bekende uitgever van kaarten, prenten en boeken in het 17e-eeuwse Amsterdam. De uitgeverij was lange tijd actief. De oprichting was omstreeks 1633 toen Cornelis Danckerts I (de oudere) begon als Papiere const en Caerten verkooper. De uitgeverij Danckerts verkreeg haar grootste bekendheid toen Justus Danckerts (1635–1701) en zijn twee zonen Theodorus I (1663–1727) en Cornelis II (1664–1717) werkzaam waren.

Van 1669 tot 1701 hadden Justus I en zijn zonen een winkel in het pand in de *“Calverstraet in de Danckbaerheyt”*.

25

26

“La Coquine” [de ondeugende] | *“La Nouvelle”* [de nieuweling] | *“L’Agreable”* [de aangename] – kopergravures vervaardigd door **Adam Ludwig Wirsing**, voor **Christoph Jakob Trew**'s *“Hortus Nitidissimis Omnem per Annum Superbiens Floribus Sive Amoenissimorum Florum Imagines”* [Een prachtige tuin het hele jaar door met schitterende bloemen, weergegeven in prachtige afbeeldingen] gepubliceerd in drie delen tussen **1750-1786**. In de tijd met de hand gekleurd. Afm. (druk) ca. 44 x 26 cm.

De *“Hortus Nitidissimis”* wordt beschouwd als een van de weelderigste florilegia. Elke prent moest de bloem zo mooi mogelijk weergeven, wetenschappelijke details waren minder belangrijk. Het uitgebreide werk is een spectaculaire weergave van de kleurrijkste en prachtigste bloemen die in Europese tuinen konden worden gekweekt, zoals tulpen, hyacinten, ranonkels en rozen.

28

29

"Narcissus albus circulo pupureo B." en *"Tulipae Variegatae"* | *"Doronicum Americanum Latiniato folio B."* en *"Tulipae Variegatae"* | *tulipae variegatae met kever* | *"Sans pareille"* en *"Princes van Assturien"* | *"Regurants banets"* en *"La Superbe"* | *"Paulo Sano"* en *"Afrique"* | *"Glauga"*, *"Bacha"* en *"Agaat La"* – kopergravures van de hand van **Hendrik Leffert Meyling** naar ontwerpen van **Paul Theodor van Brussel** (1754-1795), uitgegeven in 1794 door **Jan Barend Elwe** als deel van diens *"Nederlandsch Bloemwerk."* In de tijd met de hand gekleurd. Afm. (plaatafdruk) 19,5 x 15,7 cm.

Het kweken en verhandelen van tulpen, hyacinten en aurikels was gedurende een groot deel van de achttiende eeuw het meest lucratieve aspect van de tuinbouw, en tegen het einde van de eeuw werden de Nederlanders algemeen erkend als de toonaangevende experts op dit gebied. Het *"Nederlandsch Bloemwerk"* werd vervaardigd als een staalkaart van de brede variëteit aan beschikbare soorten, maar het werpt ook een blik op de kunst van het tuinier en de bloemenschilder van anderhalve eeuw eerder. Veel van de afbeeldingen zijn dan ook nauwkeurige kopieën van de platen uit het *"Variae ac multiformes florum species"* (uitgegeven in Parijs rond 1660) van de hand van Nicolas Robert (1614-1685).

31

32

“Tulipa Gesneriana. Var. Luteo-rubra” | *“Tulipa Gesneriana. Var. Dracontia”* (‘Drakentulp’) – stippelgravures vervaardigd door **Langlois** naar het ontwerp van **Pierre-Joseph Redouté** gedrukt in kleur en uitgegeven te Parijs door **Imprimerie de Remond** rond **1824** als deel van het *“Album de Redouté”*. Afm. (papier) 52,5 x 35,5 cm.

Pierre-Joseph Redouté (1759 - 1840) kwam uit een schildersfamilie uit de Ardennen. In 1782 gaat hij naar Parijs waar hij aanvankelijk decors ontwerpt voor het Théâtre Italien. In zijn vrije tijd tekent hij planten. Hij komt in contact met de Nederlandse professor Gerard van Spaendonck (1746 - 1822), verbonden aan de Jardin du Roi en wordt diens assistent en leerling.

Redoutés talent breekt door en hij wordt hofschilder voor Marie Antoinette en later Joséphine de Beauharnais (de eerste vrouw van Napoleon), die beroemd was om haar tuinen rondom kasteel Malmaison. Redouté werd artist-in-residence op Malmaison en produceert daar *“Les Liliacées”*. Met 486 kleurengravures in 8 delen z’n meest omvangrijke werk. Ook maakt hij *“Les Roses”*, een eveneens indrukwekkend en belangrijk boek met daar-in 170 platen en beschrijvingen van rozen.

Na de dood van Joséphine, ging het Redouté financieel minder voor de wind. Hij wordt tekenleraar bij het Musée d’Histoire Naturelle in 1822, maar wordt na de revolutie van 1830 vervolgens weer *Peintre du Cabinet de la Reine Marie-Amélie*. Zijn laatste grote werken *“Choix des plus belles fleurs”* en *“Choix de soixante roses dédiées a la reine des Belges”* completeren zijn imposante oeuvre.

Redouté ondervond tijdens zijn leven weinig last de grote politieke onrust van de tijd. Revolutie en restauratie en de verschillende heersers die het voortbracht, stemden allen in met het werk van deze fenomenale botanische kunstenaar.

Redouté’s faam is grotendeels te danken aan zijn inspanningen om de stippelgraveertechniek te perfectioneren. Deze arbeidsintensieve en daardoor kostbare techniek geeft subtiele en prachtige kleurnuances. Elke plaat werd vervaardigd met de à la poupée-techniek, waarbij meerdere kleuren vóór het drukken op een plaat werden aangebracht. Na het drukken werd elke afdruk met de hand minutieus bijgekleurd.

In het *“Album de Redouté”* werd een selectie van Redouté’s meest gevierde werken opgenomen uit *“Les Roses”*, *“Les Liliacées”* en *“Jardin de la Malmaison”*.

37

38

Tulipae Variiegatae [veelkleurige tulpen] — kopergravures van de hand van **Hendrik Leffert Meyling** naar ontwerpen van **Paul Theodor van Brussel**, voor het eerst uitgegeven in 1794 door **Jan Barend Elwe** als deel van diens "*Nederlandsch Bloemwerk*." Hier in een iets latere gewijzigde druk. In de tijd met de hand gekleurd. Afm. (plaatafdruk): ca. 19,5 x 15,5 cm.

Het kweken en verhandelen van tulpen, hyacinten en aurikels was gedurende een groot deel van de achttiende eeuw het meest lucratieve aspect van de tuinbouw, en tegen het einde van de eeuw werden de Nederlanders algemeen erkend als de toonaangevende experts op dit gebied. Het "*Nederlandsch Bloemwerk*" werd vervaardigd als een staalkaart van de brede variëteit aan beschikbare soorten, maar het werpt ook een blik op de kunst van het tuinier en de bloemenschilder van anderhalve eeuw eerder. Veel van de afbeeldingen zijn dan ook nauwkeurige kopieën van de platen uit het "*Variae ac multiformes florum species*" (uitgegeven in Parijs rond 1660) van de hand van Nicolas Robert (1614-1685).

Dit zijn afdrukken die na 1794 verschenen moeten zijn. Van de koperen platen die gebruikt waren voor het "*Nederlandsch Bloemwerk*" zijn de insecten gewist en is de nummering is gewijzigd.

40

Tulipa Variegata

Iris Coerulea. Dod.

41

42

43

Open gele tulp – tekening met gouache en waterverf van de hand van een wellicht **Hollandse meester**, vervaardigd rond **1825**. Het papier is van een watermerk voorzien “*J. Whatman Turkey Mill 1824*”.

Deze elegante ‘gebroken’ tulp is geschilderd in een botanische stijl die doet denken aan de werken van Nicolas Robert (1614-1685). De bloem heeft brede, golvende bloemblaadjes in een warme gele tint, met subtiele rode accenten langs de randen. De kern van de tulp is duidelijk zichtbaar, met gedetailleerde meeldraden en een zorgvuldig weergegeven stamper. De steel is sierlijk gebogen, en het grote groene blad vertoont een natuurlijke glans, versterkt door enkele druppels water die de voorstelling nog levendiger maken.

De compositie is delicaat en nauwkeurig, typerend voor botanische illustraties uit de 18e eeuw. Het subtiele kleurverloop en de fijne schaduwen geven de bloem een bijna driedimensionaal effect. Het werk past binnen de Nederlandse traditie van botanische kunst, waarin wetenschappelijke precisie en esthetiek samenkomen.

"Le Marquis De Lafayette" | "La Flamande" | "Alexandre Le Grand" | "La Bordée" – kopergravures vervaardigd door **Pierre Joseph Buch'oz** voor diens *"Collection coloriée des plus belles variétés de Tulipes qu'on cultive dans les Jardins des Fleuristes d'Harlem"* [Gekleurde collectie van de mooiste variëteiten tulpen die worden gekweekt in de tuinen van bloemisten te Haarlem], uitgegeven tussen **1781-1797**. In de tijd met de hand gekleurd. Afm. (plaatafdruk): 33 x 20,5 cm.

In de tweede helft van de achttiende eeuw kende Frankrijk een bloei van publicaties over natuurlijke historie. Na de troonsbestijging van Lodewijk XVI in 1774 werd de regelgeving rond de handel in boeken versoepeld, waardoor het voor auteurs gemakkelijker werd om hun eigen werk uit te geven. Dat deed ook Pierre-Joseph Buch'oz (1731-1807), een Franse arts, jurist en natuuronderzoeker. (We zien hier zijn kennis van de botanie, maar hij had ook interesse in de behandeling van melancholie en adviseerde daarvoor muziek als therapie.)

De werken van Buch'oz staan bekend om de fraaie illustraties en zijn zeldzaam vanwege de beperkte oplage. De platen werden in afleveringen uitgegeven en werden soms tot een boek samengebonden.

45

46

47

48

Tulp met roos en vlinder – tekening met aquarel van de hand van **James Holland**, ca. 1820. Afm. (papier) 19,2 x 14,9 cm.

James Holland (1800-1870) was een aquarellist uit het Engelse Burslem. Zijn vader en andere leden van zijn gezin waren werkzaam bij de pottenbakkerij van William Davenport. Zelf was hij reeds op jonge leeftijd bekend in het schilderen van bloemen op aardewerk en porselein en kwam in 1819 naar Londen om te oefenen als bloemschilder en om schilderlessen te geven met landschappen, architectuur en marines als onderwerpen. Hij exposeerde voor het eerst aan de Royal Academy in 1824. In 1835 werd hij associate exhibitor van de (inmiddels Royal) Society of Painters in Water-colours, maar hij verliet de vereniging in 1843 en trad toe tot de (inmiddels ook Royal) Society of British Artists, waarvan hij lid bleef tot 1848. Hij trad wederom toe tot de Water-colour Society in 1856 en werd twee jaar daarna full member.

De tulp met roos en vlinder is een voorstelling die typisch ook op een porseleinen schaal zou kunnen staan. Mogelijk was het een voorstudie.

Tulipae Variegatae [veelkleurige tulpen] *en jasmijn* – potloodtekening van de hand **A.J.L. Bruins** naar een prent van **Anton Weiss**, die op zijn beurt een ontwerp van **Jan van Huysum** op papier zette. Gesigneerd en gedateerd rechtsonder “*A:J:L: Bruins 1830*”. Afm. ca. 34 x 22 cm.

Anton Weiss (1801 - 1851) was een van origine Boheemse bloemenschilder die op de Kunstacademie in Amsterdam had gezeten. In de jaren 1820-1833 tekende hij de ontwerpen voor een serie van ruim 70 lithografieën waarbij hij gebruikmaakte van voorbeelden van 18e-eeuwse Nederlandse bloemenschilders zoals Jan van Huysum. A.J.L. Bruins was vermoedelijk een amateur die zijn (of haar) tekenkunst (be)oefende aan de hand van voorbeelden van grootmeesters op prenten die er op de markt waren.

Tulipae Variegatae [veelkleurige tulpen] - aquarel vervaardigd rond 1820. Afm. (papier): 35,4 x 25,6 cm.

Ook hier zien we 'gebroken' tulpen met hun opvallende kleurpatronen, die bekend werden tijdens de Tulpenmanie in de 17e eeuw.

Kunstenaars doen ons geloven dat vroeger (bijna) alle tulpen gebroken waren. Ze werden het meest afgebeeld, omdat men deze zeldzame en dure variëteiten als bijzonder fraai en waardevol beschouwde.

De tulpen lijken te dansen of te buigen onder hun eigen gewicht. De gedetailleerde penseelstreken en subtiele kleurovergangen suggereren een combinatie van botanische precisie en artistieke expressie, wat typerend is voor botanische illustraties uit deze periode.

Tulipa Variegata [veelkleurige tulp] - tekening met gouache en aquarel vervaardigd door een vermoedelijk **Hollandse meester** rond **1740**. Afm. (papier): 33,5 x 24 cm.

De donkerblauwviolet en geel gevlamde bloem is gedetailleerd uitgewerkt, met subtiele waterdruppels op de bloemblaadjes en bladeren. De elegante, slanke steel draagt smalle bladeren die in een vloeiende lijn omhoog krullen. Dit werk weerspiegelt de botanische belangstelling van de 18e eeuw, waarin natuurgetrouwe weergave en verfijnde kleurgradaties centraal stonden.

Tulipa Variegata [veelkleurige tulp] - tekening met gouache en aquarel vervaardigd rond 1825. Afm. 27,2 x 18,5 cm.

Deze elegant weergegeven tulp heeft een opvallend patroon van donkerrode en gele vlammen op de bloemblaadjes, een kenmerk van 'gebroken' tulpen, die beroemd werden tijdens de Tulpenmanie in de 17e eeuw. Dit kleurpatroon werd veroorzaakt door een virus dat de pigmentverdeling in de bloem verstoort.

De stijl van de aquarel past binnen de traditie van de botanische illustratie, waarin wetenschappelijke nauwkeurigheid werd gecombineerd met een artistieke benadering. Het werk straalt een fragiele schoonheid uit, met een tulp die lijkt te buigen, misschien onder het gewicht van zijn eigen pracht.

Gefranjerde tulp – tekening met gouache en aquarel vermoedelijk vervaardigd in **Zuid-Duitsland** of **Oostenrijk** rond **1820**. Afm. 36,4 x 22 cm.

Deze prachtige ‘gebroken’ bloem heeft levendige, roodkleurige bloemblaadjes met subtiele gele en groene accenten langs de randen. De gefranjerde uiteinden geven de tulp een luchtige en verfijnde uitstraling, wat kenmerkend is voor bepaalde variëteiten die in de 17e en 18e eeuw zeer gewild waren in Europa.

De snelle penseelvoering suggereert een zijdeachtige textuur, waarbij het subtiele spel van licht en schaduw de bloem een bijna driedimensionaal effect geeft. De steel is slank en elegant gebogen, terwijl de grote groene bladeren vloeiend met zachte kleurovergangen zijn uitgewerkt.

De compositie en techniek sluiten aan bij de klassieke botanische illustraties van de vroege 19e eeuw, waarin zowel wetenschappelijke precisie als esthetische schoonheid samenkomen. De weergave van de natuurlijke elegantie van deze tulp maakt het een mooi voorbeeld van de botanische kunst uit deze periode.

Nederlandse Tulp—houtsnede op twee bladen uit **Iwasaki Kan'en's** "*Honzo Zufu*" [Geïllustreerde gids voor planten], uitgegeven tussen **1828-1844**. In de tijd met de hand gekleurd. Afm.: ca. 21,5 x 29 cm.

Iwasaki Kan'en (1786-1842) was een botanicus die maar liefst 2.000 plantensoorten uit heel Japan schetste. Omdat hij niet tevreden was met de primitieve illustraties in eerdere kruidenboeken, besteedde hij 20 jaar aan het samenstellen van de "*Honzo Zufu*", de eerste volledig geïllustreerde, in kleur uitgevoerde plantenencyclopedie van Japan.

Voor deze voorstelling van een tulp maakte Iwasaki Kan'en gebruik van een gravure uit de "*Phytanthoza Iconographia*" een botanische atlas uit 1737 van Johann Wilhelm Weinmann, die hij vermoedelijk had gekregen via de Nederlanders die aan het begin van de 19e-eeuw nog als enige Europeanen in Japan mochten komen.

Tulpenboeket – aquarel vervaardigd rond 1865 door bloemenschilderes **Johanna Helena Buyskes (1840-1869)**. Afm. (papier) 47,5 x 33,5 cm.

Johanna Helena Buyskes was kleindochter van admiraal Arnold Adriaan Buyskes, gouverneur-generaal van het voormalige Nederlands Oost-Indië.

Ze stelde een boeket samen van tulpen met verschillende kleuren en vormen. Een enkele heeft een effen kleur, de meeste vertonen gevlamde patronen. Sommige zijn enkelbladig en slank, terwijl andere een gevulde, bijna roosachtige structuur hebben. De groene bladeren omlijsten de bloemen en zorgen voor een natuurlijke compositie.

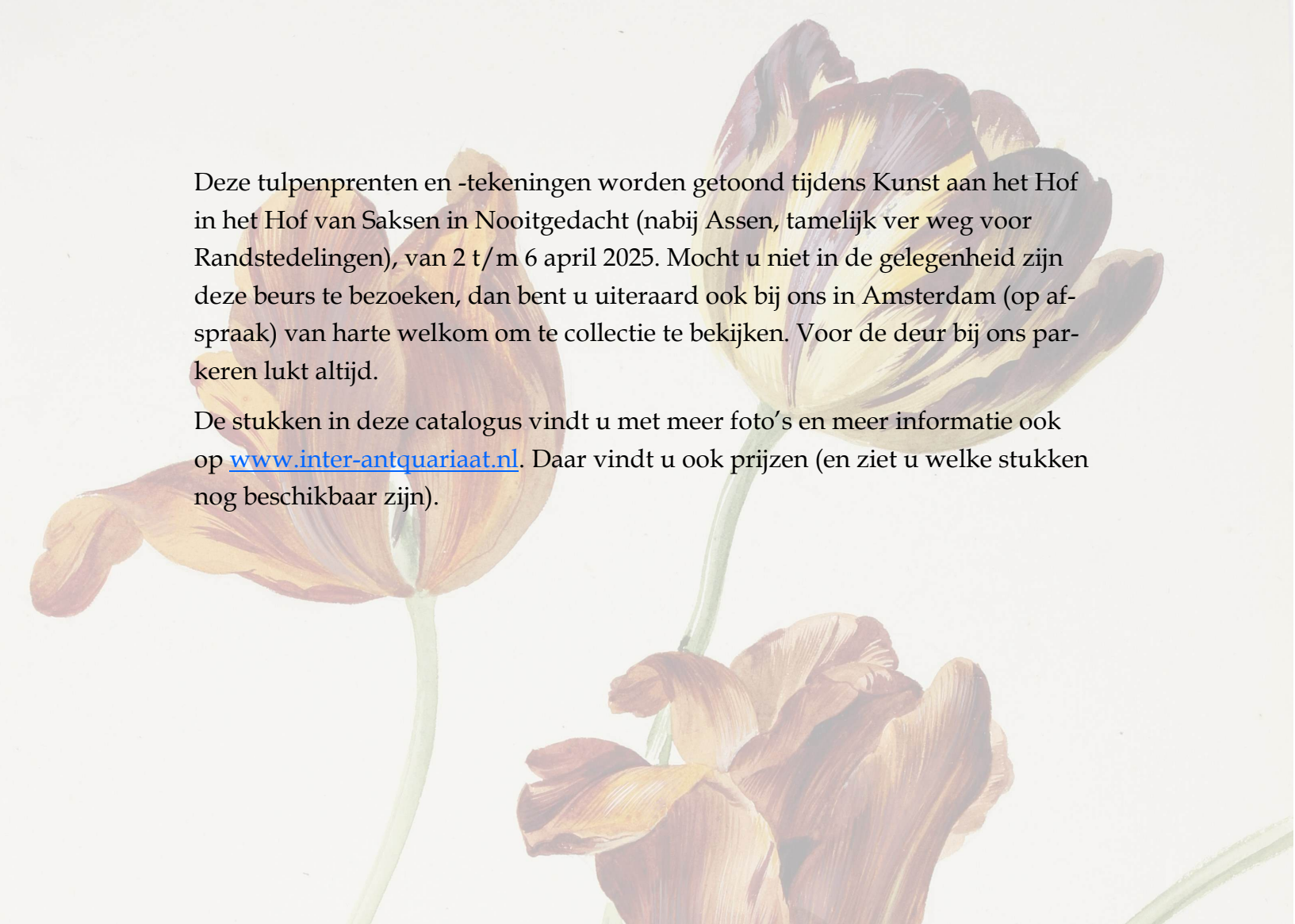
Ook het Teylers Museum bezit een aantal bloemstukken in aquarel van de hand van Johanna Helena Buyskes.

Rood-wit gevlamde tulp – aquarel vervaardigd rond 1850 door een anonieme kunstenaar. Afm. (papier): 28 x 21 cm.

Het is door de eeuwen vooral die gevlamde ('gebroken') tulp, in honderden variëteiten, die we zien op schilderijen, prenten en tekeningen. Tulpen vertegenwoordigen enerzijds de schoonheid der dingen en de geneugten van het leven, maar anderzijds ook de vergankelijkheid ervan: vanitas (ijdelheid) en memento mori (gedenk te sterven). Deze vluchtigheid wordt hier mooi uitgebeeld door het bijna afgevallen bloemblad.

Deze tulpenprenten en -tekeningen worden getoond tijdens Kunst aan het Hof in het Hof van Saksen in Nooitgedacht (nabij Assen, tamelijk ver weg voor Randstedelingen), van 2 t/m 6 april 2025. Mocht u niet in de gelegenheid zijn deze beurs te bezoeken, dan bent u uiteraard ook bij ons in Amsterdam (op afspraak) van harte welkom om te collectie te bekijken. Voor de deur bij ons parkeren lukt altijd.

De stukken in deze catalogus vindt u met meer foto's en meer informatie ook op www.inter-antiquariaat.nl. Daar vindt u ook prijzen (en ziet u welke stukken nog beschikbaar zijn).